Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 18ης Ιανουαρίου 2022*

«Προδικαστική παραπομπή – Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών – Άρθρο 49 ΣΛΕΕ – Οδηγία 2006/123/ΕΚ – Άρθρο 15 – Αμοιβή αρχιτεκτόνων και μηχανικών – Υποχρεωτικές ελάχιστες αμοιβές – Άμεσο αποτέλεσμα – Απόφαση του Δικαστηρίου διαπιστώνουσα παράβαση η οποία εκδόθηκε κατά τη διάρκεια δίκης εκκρεμούς ενώπιον εθνικού δικαστηρίου»

Στην υπόθεση C-261/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, Γερμανία) με απόφαση της 14ης Μαΐου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 15 Ιουνίου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

Thelen Technopark Berlin GmbH

κατά

MN,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, Πρόεδρο, L. Bay Larsen, Αντιπρόεδρο, A. Arabadjiev, A. Prechal, K. Jürimäe, K. Λυκούργο, E. Regan, S. Rodin (εισηγητή), I. Ziemele και J. Passer, προέδρους τμήματος, M. Ilešič, F. Biltgen, P. G. Xuereb, N. Piçarra και L. S. Rossi, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: M. Krausenböck, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 3ης Μαΐου 2021,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Thelen Technopark Βερολίνο GmbH, εκπροσωπούμενη από τον M. Schultz, Rechtsanwalt,

– ο MN, εκπροσωπούμενος από τον V. Vorwerk και την H. Piorreck, και στη συνέχεια από τον V. Vorwerk, Rechtsanwälte,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

– η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. K. Bulterman, M. L. Noort και M. H. S. Gijzen και τον J. Langer,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την L. Armati και τους L. Malferrari, W. Mölls και M. Kellerbauer,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 15ης Ιουλίου 2021,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 49 ΣΛΕΕ, καθώς και του άρθρου 15, παράγραφος 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά (ΕΕ 2006, L 376, σ. 36).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Thelen Technopark Berlin GmbH (στο εξής: Thelen) και του MN σχετικά με την καταβολή αμοιβής στον τελευταίο.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Η αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας 2006/123 έχει ως εξής:

«Η εξάλειψη [των εμποδίων που παρακωλύουν την ελευθερία εγκατάστασης των παρόχων υπηρεσιών στα κράτη μέλη και την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών μεταξύ των κρατών μελών] δεν μπορεί να γίνει μόνο με την άμεση εφαρμογή των άρθρων [49 και 56 ΣΛΕΕ], διότι, αφενός, η αντιμετώπιση κάθε περίπτωσης με κίνηση διαδικασιών επί παραβάσει κατά των εμπλεκόμενων κρατών μελών –ιδίως μετά τη διεύρυνση– θα ήταν εξαιρετικά πολύπλοκη για τα εθνικά […] όργανα [και τα όργανα της Ένωσης] και, αφετέρου, επειδή η άρση πολλών εμποδίων προϋποθέτει τον προηγούμενο συντονισμό των διαφόρων εθνικών νομικών συστημάτων, μεταξύ άλλων για την καθιέρωση της συνεργασίας των διοικητικών υπηρεσιών. Όπως έχουν διαπιστώσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο [της Ευρωπαϊκής Ένωσης], η έκδοση […] νομοθετικής πράξης [της Ένωσης] καθιστά δυνατή τη δημιουργία πραγματικής εσωτερικής αγοράς υπηρεσιών.»

4 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις υπηρεσίες παρόχων εγκατεστημένων σε κράτος μέλος.»

5 Το άρθρο 15 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη εξετάζουν κατά πόσον τα νομικά τους συστήματα προβλέπουν απαιτήσεις όπως εκείνες που αναφέρονται στην παράγραφο 2 και εξασφαλίζουν ότι οι απαιτήσεις αυτές είναι συμβατές με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 3. Τα κράτη μέλη

προσαρμόζουν τις νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις τους ώστε να είναι συμβατές με τις εν λόγω προϋποθέσεις.

2. Τα κράτη μέλη εξετάζουν κατά πόσον τα νομικά τους συστήματα εξαρτούν την πρόσβαση σε δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών ή την άσκησή της από την τήρηση των ακόλουθων απαιτήσεων που δεν εισάγουν διακρίσεις:

[…]

ζ) υποχρεωτικές ελάχιστες ή/και ανώτερες τιμές, με τις οποίες οφείλει να συμμορφώνεται ο πάροχος·

[…]

3. Τα κράτη μέλη ελέγχουν εάν οι απαιτήσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 2 πληρούν τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) μη εισαγωγή διακρίσεων: οι απαιτήσεις δεν πρέπει να εισάγουν άμεσα ή έμμεσα διακρίσεις ανάλογα με την ιθαγένεια ή, όσον αφορά τις επιχειρήσεις, ανάλογα με την έδρα τους·

β) αναγκαιότητα: οι απαιτήσεις πρέπει να δικαιολογούνται από επιτακτικό λόγο δημοσίου συμφέροντος·

γ) αναλογικότητα: οι απαιτήσεις πρέπει να είναι κατάλληλες για να εξασφαλίσουν την υλοποίηση του επιδιωκόμενου στόχου και να μην υπερβαίνουν το όριο που είναι απαραίτητο για την επίτευξη του στόχου, το ίδιο δε αποτέλεσμα να μην μπορεί να επιτευχθεί με άλλα λιγότερο περιοριστικά μέτρα.

[…]»

Το γερμανικό δίκαιο

6 Οι αμοιβές των αρχιτεκτόνων και των μηχανικών διέπονται από το Verordnung über die Honorare für Architekten- und Ingenieurleistungen (Honorarordnung für Architekten und Ingenieure - HOAI) [διάταγμα σχετικά με τις αμοιβές για υπηρεσίες αρχιτεκτόνων και μηχανικών (αμοιβές αρχιτεκτόνων και μηχανικών - HOAI)], της 10ης Ιουλίου 2013 (BGBl. 2013 I, σ. 2276, στο εξής: HOAI).

7 Το άρθρο 1 του HOAI έχει ως εξής:

«Το παρόν διάταγμα διέπει τον υπολογισμό των αμοιβών για τις βασικές υπηρεσίες των εγκατεστημένων στη Γερμανία αρχιτεκτόνων και μηχανικών (εντολοδόχων), στο μέτρο που οι εν λόγω υπηρεσίες καλύπτονται από το παρόν διάταγμα και παρέχονται με βάση το γερμανικό έδαφος.»

8 Το άρθρο 7, παράγραφοι 1, 3 και 5, του εν λόγω διατάγματος ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Οι αμοιβές καθορίζονται βάσει έγγραφης σύμβασης συναφθείσας μεταξύ των συμβαλλομένων μερών κατά την παροχή της εντολής και κυμαίνονται μεταξύ των κατώτατων και των ανώτατων ορίων που προβλέπει το παρόν διάταγμα.

[…]

3. Τα κατώτατα όρια αμοιβών που καθορίζονται στο παρόν διάταγμα μπορούν να μειωθούν σε εξαιρετικές περιπτώσεις, με γραπτή συμφωνία.

[…]

5. Ελλείψει αντίθετης έγγραφης σύμβασης συναφθείσας κατά την παροχή της εντολής, τεκμαίρεται αμαχήτως ότι έχουν καθοριστεί τα κατώτατα όρια αμοιβών σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 1.

[…]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

9 Η εταιρία ακινήτων Thelen και ο μηχανικός MN συνήψαν στις 2 Ιουνίου 2016 σύμβαση εκπονήσεως μελέτης στο πλαίσιο της οποίας ο MN ανέλαβε την υποχρέωση να παράσχει ορισμένες υπηρεσίες οι οποίες εμπίπτουν στο HOAI, προκειμένου να εκτελεστεί κατασκευαστικό έργο στο Βερολίνο (Γερμανία), έναντι κατ' αποκοπήν αμοιβής ύψους 55 025 ευρώ.

10 Αφού κατήγγειλε τη σύμβαση αυτή με έγγραφο της 2ας Ιουνίου 2017, ο MN χρέωσε τις παρασχεθείσες υπηρεσίες με τελικό τιμολόγιο αμοιβών εκδοθέν τον Ιούλιο 2017 βάσει των κατώτατων ορίων αμοιβών που προβλέπει το άρθρο 7 του HOAI. Προς τούτο, άσκησε αγωγή ενώπιον του Landgericht Essen (περιφερειακού δικαστηρίου του Essen, Γερμανία), λαμβάνοντας υπόψη το ύψος των καταβολών στις οποίες έχει ήδη προβεί η Thelen, με αίτημα την καταβολή του εναπομένοντος οφειλόμενου ποσού, που ανερχόταν σε 102 934,59 ευρώ, πλέον τόκων και δικαστικών εξόδων.

11 Με απόφαση της 28ης Δεκεμβρίου 2017, το εν λόγω δικαστήριο υποχρέωσε την Thelen να καταβάλει εντόκως το ποσό των 100 108,34 ευρώ.

12 Η Thelen άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Oberlandesgericht Hamm (ανώτερου περιφερειακού δικαστηρίου του Hamm, Γερμανία), το οποίο, με απόφαση της 23ης Ιουλίου 2019, μεταρρύθμισε εν μέρει την εν λόγω απόφαση, υποχρεώνοντας την Thelen να καταβάλει εντόκως το ποσό των 96 768,03 ευρώ.

13 Η Thelen άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Bundesgerichtshof (Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, Γερμανία), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο στην υπό κρίση υπόθεση, ζητώντας την καθ' ολοκληρίαν απόρριψη της αγωγής του MN.

14 Το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το Δικαστήριο διαπίστωσε, με την απόφαση της 4ης Ιουλίου 2019, Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-377/17, EU:C:2019:562), και επιβεβαίωσε με τη διάταξη της 6ης Φεβρουαρίου 2020, hapeg dresden (C-137/18, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2020:84), ότι το HOAI δεν συνάδει προς το άρθρο 15, παράγραφος 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123, χωρίς, ωστόσο, να αποφανθεί επί της συμβατότητας του HOAI με το άρθρο 49 ΣΛΕΕ.

15 Ωστόσο, κατά το αιτούν δικαστήριο, η έκβαση της αιτήσεως αναιρέσεως εξαρτάται από το ζήτημα αν το άρθρο 15, παράγραφος 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123 έχει άμεσο αποτέλεσμα στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς ανακύπτουσας αποκλειστικώς μεταξύ ιδιωτών, με αποτέλεσμα να πρέπει να αποκλειστεί η εφαρμογή του άρθρου 7 του HOAI για την επίλυση της εν λόγω διαφοράς.

16 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει, αφενός, ότι από το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ και από το άρθρο 288, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ προκύπτει ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να επιτύχουν το αποτέλεσμα που επιδιώκει μια οδηγία και, αφετέρου, ότι η υποχρέωση αυτή βαρύνει όλες τις αρχές των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων των δικαστικών αρχών, η δε εν λόγω υποχρέωση συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, ότι οι τελευταίες αυτές αρχές υποχρεούνται, στο μέτρο του δυνατού, να ερμηνεύουν το εσωτερικό τους δίκαιο κατά τρόπο σύμφωνο με το δίκαιο της Ένωσης. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι η αρχή της σύμφωνης ερμηνείας δεν μπορεί να αποτελέσει βάση για contra legem ερμηνεία του εθνικού δικαίου.

17 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι δεν είναι δυνατή εν προκειμένω η σύμφωνη προς την οδηγία 2006/123 ερμηνεία του HOAI. Το άρθρο 7 του HOAI δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν έχει εφαρμογή επί συμφωνίας αμοιβής η οποία προβλέπει αμοιβή υπολειπόμενη των κατώτατων ορίων που προβλέπει το HOAI. Από το HOAI προκύπτει ότι μια τέτοια συμφωνία είναι άκυρη, εκτός από ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις που δεν συντρέχουν στην περίπτωση της υποθέσεως της κύριας δίκης. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ερμηνεία του HOAI κατά την οποία θα επιτρεπόταν παρέκκλιση από τα κατώτατα όρια που προβλέπει η νομοθεσία αυτή θα συνιστούσε contra legem ερμηνεία του εθνικού δικαίου.

18 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι οι συντάκτες του HOAI, ως έχει μετά την τελευταία τροποποίησή του, τελούσαν σε γνώση της ενδεχόμενης ασυμβατότητας των περιλαμβανομένων σε αυτό πινάκων αμοιβών προς την οδηγία 2006/123, αλλά θεώρησαν, εσφαλμένως, ότι μπορούσαν να τη θεραπεύσουν περιορίζοντας, με το άρθρο 1 του HOAI, το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω νομοθεσίας σε αμιγώς εσωτερικές καταστάσεις.

19 Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η έκβαση της αιτήσεως αναιρέσεως εξαρτάται ουσιαστικά από το αν το άρθρο 15, παράγραφος 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123 παράγει άμεσο αποτέλεσμα στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς ανακύπτουσας αποκλειστικώς μεταξύ ιδιωτών, καθόσον θα έπρεπε, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως του Δικαστηρίου στο ως άνω ερώτημα, να μην εφαρμοστεί το άρθρο 7 του HOAI και να γίνει δεκτή η αίτηση αναιρέσεως. Το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ωστόσο ότι η διάταξη της 6ης Φεβρουαρίου 2020, hapeg dresden (C-137/18, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2020:84) άφησε ρητώς ανοικτό το ζήτημα αυτό, οπότε η προδικαστική παραπομπή είναι αναγκαία.

20 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, μολονότι το Δικαστήριο έχει ήδη διαπιστώσει ότι το άρθρο 15 της οδηγίας 2006/123 παράγει άμεσο αποτέλεσμα και ότι εφαρμόζεται ακόμη και σε αμιγώς εσωτερικές καταστάσεις, εξακολουθούν να υπάρχουν αμφιβολίες ως προς το αν το άρθρο 15 της οδηγίας 2006/123 έχει άμεσο αποτέλεσμα στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς ανακύπτουσας αποκλειστικώς μεταξύ ιδιωτών. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο μνημονεύει τη νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία δεν είναι δυνατή η επίκληση διατάξεων οδηγίας μεταξύ ιδιωτών ακόμη και όταν τα κράτη μέλη, όπως εν προκειμένω η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, παρέλειψαν να μεταφέρουν ή έχουν μεταφέρει πλημμελώς την οδηγία στην εσωτερική έννομη τάξη. Πλην όμως, στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι δύο αντίδικοι είναι ακριβώς ιδιώτες.

21 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι μια οδηγία δεν γεννά υποχρεώσεις για τους ιδιώτες, οπότε δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να γίνει επίκλησή της στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς ανακύπτουσας αποκλειστικώς μεταξύ ιδιωτών προκειμένου να αποκλειστεί η εφαρμογή αντίθετης προς την οδηγία κανονιστικής ρυθμίσεως κράτους μέλους. Κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν μπορεί να υπάρξει διαφοροποίηση ανάλογα με το αν μια οδηγία μπορεί να επιβάλει άμεσες υποχρεώσεις στους ιδιώτες ή να τους στερήσει άμεσα τα δικαιώματα που τους παρέχει το εθνικό δίκαιο, όπως συμβαίνει, εν προκειμένω, με τη στέρηση από μηχανικό ή αρχιτέκτονα των ελαχίστων ποσών αμοιβής τα οποία προβλέπει το εθνικό δίκαιο. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η υπόθεση της κύριας δίκης δεν εμπίπτει στις εξαιρετικές περιπτώσεις στις οποίες το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει άμεσο αποτέλεσμα σε οδηγίες στο πλαίσιο ενδίκων διαφορών οι οποίες αναφύονται αποκλειστικώς μεταξύ ιδιωτών.

22 Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, ακόμη και αν το ΗΟΑΙ αφορά μόνον αμιγώς εσωτερικές καταστάσεις, το ζήτημα αν η συγκεκριμένη νομοθεσία αντιβαίνει στο άρθρο 49 ΣΛΕΕ, το οποίο δεν έχει επιλυθεί από το Δικαστήριο, μπορεί να είναι κρίσιμο για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, δυνάμει της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, οι διατάξεις των Συνθηκών και οι πράξεις των θεσμικών οργάνων που εφαρμόζονται άμεσα έχουν ως αποτέλεσμα να καθιστούν αυτοδικαίως ανεφάρμοστη κάθε αντίθετη εθνική διάταξη, ακόμη και στο πλαίσιο διαφοράς ανακύπτουσας αποκλειστικώς μεταξύ ιδιωτών.

23 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Προκύπτει από το δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα από το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, το άρθρο 288, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ και το άρθρο 260, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ότι το άρθρο 15, παράγραφος 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', και παράγραφος 3, της οδηγίας [2006/123] έχει άμεσο αποτέλεσμα στο πλαίσιο εκκρεμούς δίκης μεταξύ ιδιωτών, υπό την έννοια ότι δεν είναι πλέον δυνατή η εφαρμογή των περιλαμβανόμενων στο άρθρο 7 του ΗΟΑΙ εθνικών ρυθμίσεων, οι οποίες αντιβαίνουν στην ανωτέρω οδηγία και βάσει των οποίων οι καθοριζόμενες στον [πίνακα του εν λόγω άρθρου] κατώτατες αμοιβές για τις υπηρεσίες σχεδιασμού και επίβλεψης που παρέχονται από αρχιτέκτονες και μηχανικούς είναι –πλην ορισμένων εξαιρετικών περιπτώσεων– υποχρεωτικές και η περιλαμβανόμενη σε συμβάσεις με αρχιτέκτονες ή μηχανικούς συμφωνία καταβολής αμοιβής που υπολείπεται των κατώτατων αμοιβών είναι ανίσχυρη;

2) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα:
α) Συνιστά το ισχύον στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, δυνάμει του άρθρου 7 του ΗΟΑΙ, καθεστώς υποχρεωτικών κατώτατων αμοιβών για τις υπηρεσίες σχεδιασμού και επίβλεψης που παρέχονται από αρχιτέκτονες και μηχανικούς παραβίαση της ελευθερίας εγκαταστάσεως του άρθρου 49 ΣΛΕΕ ή άλλων γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης;
β) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο δεύτερο ερώτημα υπό α': Συνεπάγεται η εν λόγω παραβίαση ότι, στο πλαίσιο εκκρεμούς δίκης μεταξύ ιδιωτών, δεν είναι πλέον δυνατή η εφαρμογή των εθνικών ρυθμίσεων για τις υποχρεωτικές κατώτατες αμοιβές (εν προκειμένω: του άρθρου 7 του ΗΟΑΙ);»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

24 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το δίκαιο της Ένωσης έχει την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται διαφοράς ανακύπτουσας αποκλειστικώς μεταξύ ιδιωτών υποχρεούται να αφήσει ανεφάρμοστη εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία καθορίζει, κατά παράβαση του άρθρου 15, παράγραφος 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123, κατώτατα όρια αμοιβών για τις υπηρεσίες αρχιτεκτόνων και μηχανικών επί ποινή ακυρότητας των συμβάσεων που παρεκκλίνουν από την εν λόγω κανονιστική ρύθμιση.

25 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει, κατά πρώτον, να υπομνησθεί ότι η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης κατοχυρώνει την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης έναντι του δικαίου των κρατών μελών και επιβάλλει σε όλες τις αρχές των κρατών μελών την υποχρέωση να διασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το δε δίκαιο των κρατών μελών δεν μπορεί να επηρεάσει την αποτελεσματικότητα που αναγνωρίζεται στους κανόνες αυτούς στο έδαφος των εν λόγω κρατών (απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψεις 53 και 54 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

26 Η αρχή αυτή επιβάλλει, μεταξύ άλλων, στα εθνικά δικαστήρια, προκειμένου να διασφαλίζουν την αποτελεσματικότητα του συνόλου των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, να ερμηνεύουν, στο μέτρο του δυνατού, το εσωτερικό τους δίκαιο κατά τρόπο σύμφωνο προς το δίκαιο της Ένωσης και να παρέχουν στους ιδιώτες τη δυνατότητα να λαμβάνουν αποζημίωση όταν τα δικαιώματά τους θίγονται από παράβαση του δικαίου της Ένωσης καταλογιζόμενη σε κράτος μέλος (απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψη 57).

27 Ειδικότερα, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι εθνικό δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται διαφοράς ανακύπτουσας αποκλειστικώς μεταξύ ιδιωτών υποχρεούται, όταν εφαρμόζει τις διατάξεις του εσωτερικού δικαίου που θεσπίστηκαν για τη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο των υποχρεώσεων που προβλέπει οδηγία, να λαμβάνει υπόψη το σύνολο των κανόνων του εθνικού δικαίου και να τους ερμηνεύει, στο μέτρο του δυνατού, υπό το πρίσμα του γράμματος και του σκοπού της οδηγίας προκειμένου να καταλήξει σε λύση σύμφωνη προς τον σκοπό που αυτή επιδιώκει (αποφάσεις της 15ης Ιανουαρίου 2014, Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 4ης Ιουνίου 2015, Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, σκέψη 33).

28 Η αρχή της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εθνικού δικαίου υπόκειται ωστόσο σε ορισμένα όρια. Συνεπώς, η υποχρέωση του εθνικού δικαστηρίου να λαμβάνει υπόψη το περιεχόμενο μιας οδηγίας όταν ερμηνεύει και εφαρμόζει τους οικείους κανόνες του εσωτερικού δικαίου οριοθετείται από τις γενικές αρχές του δικαίου και δεν μπορεί να αποτελέσει έρεισμα για contra legem ερμηνεία του εθνικού δικαίου (πρβλ. αποφάσεις της 15ης Ιανουαρίου 2014, Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, σκέψη 39 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 13ης Δεκεμβρίου 2018, Hein, C-385/17, EU:C:2018:1018, σκέψη 51).

29 Εν προκειμένω, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 17 της παρούσας αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ερμηνεία της επίμαχης στην κύρια δίκη εθνικής ρυθμίσεως, όπως η ρύθμιση αυτή προκύπτει από το άρθρο 7 του HOAI, κατά τρόπο σύμφωνο προς τις απαιτήσεις του άρθρου 15, παράγραφος 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123 θα συνιστούσε contra legem ερμηνεία.

30 Πάντως, επισημαίνεται κατά δεύτερον ότι, σε περίπτωση που είναι αδύνατη η σύμφωνη προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης ερμηνεία της εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως, η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο στο οποίο έχει ανατεθεί, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του, η εφαρμογή των κανόνων του δικαίου της Ένωσης την υποχρέωση να διασφαλίζει την πλήρη αποτελεσματικότητά τους, αφήνοντας εν ανάγκη αυτεπαγγέλτως ανεφάρμοστη κάθε αντίθετη διάταξη της εθνικής νομοθεσίας, έστω και μεταγενέστερη, χωρίς να υποχρεούται να ζητήσει ή να αναμείνει την προηγούμενη εξαφάνισή της είτε διά της νομοθετικής οδού είτε μέσω οποιασδήποτε άλλης συνταγματικής διαδικασίας (πρβλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψη 58, και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

31 Πάντως, πρέπει ακόμη να λαμβάνονται υπόψη και άλλα ουσιώδη χαρακτηριστικά του δικαίου της Ένωσης και, ειδικότερα, η φύση και τα έννομα αποτελέσματα των οδηγιών (πρβλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψη 59).

32 Επομένως, μια οδηγία δεν μπορεί, αφ' εαυτής, να γεννά υποχρεώσεις εις βάρος ιδιώτη και, επομένως, δεν χωρεί επίκλησή της έναντι αυτού ενώπιον εθνικού δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, δυνάμει του άρθρου 288, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, ο δεσμευτικός χαρακτήρας μιας οδηγίας, στον οποίο στηρίζεται η δυνατότητα επικλήσεώς της, υφίσταται μόνον έναντι «κάθε κράτους μέλους στο οποίο απευθύνεται», η δε Ένωση δύναται να επιβάλλει, κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο, υποχρεώσεις με άμεσο αποτέλεσμα εις βάρος ιδιωτών μόνον στις περιπτώσεις που της απονέμεται εξουσία εκδόσεως κανονισμών. Ως εκ τούτου, ακόμη και αν μια διάταξη οδηγίας είναι σαφής, ακριβής και απαλλαγμένη αιρέσεων, δεν παρέχει στον εθνικό δικαστή τη δυνατότητα να αφήσει ανεφάρμοστη αντίθετη προς αυτή διάταξη του εσωτερικού δικαίου, εάν, κατ' αυτόν τον τρόπο, επιβάλλεται πρόσθετη υποχρέωση σε ιδιώτη (απόφαση της 24 Ιουνίου 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψεις 65 έως 67 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

33 Επομένως, εθνικό δικαστήριο δεν υποχρεούται, βάσει του δικαίου της Ένωσης και μόνον, να αφήσει ανεφάρμοστη διάταξη του εθνικού δικαίου αντίθετη προς διάταξη του δικαίου της Ένωσης αν η τελευταία αυτή διάταξη στερείται άμεσου αποτελέσματος (απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψη 68), με την επιφύλαξη πάντως της δυνατότητας του δικαστηρίου αυτού, καθώς και κάθε αρμόδιας εθνικής διοικητικής αρχής, να μην εφαρμόσει, βάσει του εσωτερικού δικαίου, κάθε διάταξη του εθνικού δικαίου που αντιβαίνει προς διάταξη του δικαίου της Ένωσης η οποία δεν έχει άμεσο αποτέλεσμα.

34 Εν προκειμένω, το Δικαστήριο έχει βεβαίως κρίνει ότι η παράγραφος 1 του άρθρου 15 της οδηγίας 2006/123 μπορεί να παράγει άμεσο αποτέλεσμα στο μέτρο που, με τη δεύτερη περίοδο της εν λόγω παραγράφου, το άρθρο αυτό επιβάλλει στα κράτη μέλη την άνευ αιρέσεων και αρκούντως σαφή υποχρέωση προσαρμογής των νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεών τους προκειμένου να τις καταστήσουν συμβατές με τις προϋποθέσεις της παραγράφου του 3 (πρβλ. απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 2018, X και Visser, C-360/15 και C-31/16, EU:C:2018:44, σκέψη 130).

35 Εντούτοις, η διάταξη αυτή προβάλλεται εν προκειμένω, αυτή καθεαυτήν, στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ ιδιωτών, προκειμένου να μην εφαρμοσθεί εθνική κανονιστική ρύθμιση αντίθετη προς αυτήν.

36 Αν, όμως, εφαρμοζόταν το άρθρο 15, παράγραφος 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ′, και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123 στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, ο MN θα στερείτο, δυνάμει της διατάξεως αυτής, του δικαιώματος του, που στηρίζεται στο άρθρο 7 του HOAI, να αξιώσει τα προβλεπόμενα σε αυτό ποσά και, ως εκ τούτου, θα ήταν υποχρεωμένος να αποδεχθεί το ποσό που καθορίστηκε με την επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση. Εντούτοις, η νομολογία που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 32 και 33 της παρούσας αποφάσεως αποκλείει τη δυνατότητα αναγνωρίσεως τέτοιου αποτελέσματος στη διάταξη αυτή, επί τη βάσει του δικαίου της Ένωσης και μόνον.

37 Επομένως, το αιτούν δικαστήριο δεν υποχρεούται, επί τη βάσει του δικαίου της Ένωσης και μόνον, να αφήσει ανεφάρμοστο το άρθρο 7 του HOAI, ακόμη και αν το άρθρο αυτό αντίκειται στο άρθρο 15, παράγραφος 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ′, και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123.

38 Οι εκτιμήσεις αυτές δεν αναιρούνται από την απόφαση της 4ης Ιουλίου 2019, Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-377/17, EU:C:2019:562), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, διατηρώντας σε ισχύ τις υποχρεωτικές αμοιβές για τις υπηρεσίες σχεδιασμού των αρχιτεκτόνων και των μηχανικών που προβλέπονται στο άρθρο 7 του HOAI, είχε παραβεί τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 15, παράγραφος 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ′, και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123.

39 Βεβαίως, δυνάμει του άρθρου 260, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, αν το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι κράτος μέλος έχει παραβεί υποχρέωσή του εκ των Συνθηκών, το κράτος μέλος αυτό οφείλει να λάβει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της αποφάσεως του Δικαστηρίου. Επιπλέον, κατά πάγια νομολογία, τα αρμόδια εθνικά δικαστήρια και οι αρμόδιες εθνικές διοικητικές αρχές έχουν την υποχρέωση να λαμβάνουν όλα τα μέτρα προς διευκόλυνση της υλοποιήσεως του πλήρους αποτελέσματος του δικαίου της Ένωσης και ως εκ τούτου να μην εφαρμόζουν, εφόσον αυτό παρίσταται αναγκαίο, εθνική διάταξη η οποία αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης (πρβλ. αποφάσεις της 13ης Ιουλίου 1972, Επιτροπή κατά Ιταλίας, 48/71, EU:C:1972:65, σκέψη 7 και της 16ης Δεκεμβρίου 2010, Seydaland Vereinigte Agrarbetriebe, C-239/09, EU:C:2010:778, σκέψεις 52 και 53 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

40 Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι αποφάσεις που εκδίδονται βάσει των άρθρων 258 έως 260 ΣΛΕΕ έχουν πρωτίστως ως αντικείμενο να καθορίζουν τα καθήκοντα των κρατών μελών σε περίπτωση παραβάσεως των υποχρεώσεών τους και όχι να απονέμουν δικαιώματα σε ιδιώτες, εξυπακουομένου ότι τα δικαιώματα αυτά απορρέουν όχι από τις εν λόγω αποφάσεις, αλλά από τις ίδιες τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1982, Waterkeyn κ.λπ., 314/81 έως 316/81 και 83/82, EU:C:1982:430, σκέψεις 15 και 16). Επομένως, τα αρμόδια εθνικά δικαστήρια και οι αρμόδιες εθνικές διοικητικές αρχές δεν υποχρεούνται, επί τη βάσει και μόνον τέτοιων αποφάσεων, να αφήνουν ανεφάρμοστη στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ ιδιωτών εθνική ρύθμιση αντίθετη προς διάταξη οδηγίας.

41 Τούτου λεχθέντος, πρέπει, κατά τρίτον, να υπομνησθεί ότι ο διάδικος που θίγεται από το γεγονός ότι το εθνικό δίκαιο δεν είναι σύμφωνο με το δίκαιο της Ένωσης θα μπορούσε να επικαλεστεί τη νομολογία που απορρέει από την απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 1991, Francovich κ.λπ. (C-6/90

και C-9/90, EU:C:1991:428), προκειμένου, ενδεχομένως, να επιτύχει την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη (πρβλ. απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2014, Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

42 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, η αρχή της ευθύνης του Δημοσίου για ζημίες οι οποίες προκαλούνται στους ιδιώτες από παραβιάσεις του δικαίου της Ένωσης καταλογιστέες στο Δημόσιο είναι σύμφυτη προς το σύστημα των Συνθηκών στις οποίες στηρίζεται η Ένωση (απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Kantarev, C-571/16, EU:C:2018:807, σκέψη 92 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

43 Ως εκ τούτου, σε κάθε κράτος μέλος εναπόκειται να διασφαλίζει ότι οι ιδιώτες επιτυγχάνουν αποκατάσταση της ζημίας που τους προκαλεί η μη τήρηση του δικαίου της Ένωσης, ανεξαρτήτως της δημόσιας αρχής που διέπραξε την παραβίαση αυτή και ανεξαρτήτως της δημόσιας αρχής που βαρύνεται κατ' αρχήν, ανάλογα με το δίκαιο του εν λόγω κράτους μέλους, με την ευθύνη για την αποκατάσταση (απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Kantarev, C-571/16, EU:C:2018:807, σκέψη 93 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

44 Περαιτέρω, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως αποφανθεί, όσον αφορά τις προϋποθέσεις θεμελιώσεως της ευθύνης του Δημοσίου για τις ζημίες που υπέστησαν ιδιώτες λόγω καταλογιστέων σε αυτό παραβιάσεων του δικαίου της Ένωσης, ότι οι ζημιωθέντες ιδιώτες έχουν δικαίωμα αποκαταστάσεως της ζημίας που έχουν υποστεί εφόσον συντρέχουν τρεις προϋποθέσεις, συγκεκριμένα δε ότι ο παραβιαζόμενος κανόνας δικαίου της Ένωσης αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, ότι η παράβαση του κανόνα αυτού είναι κατάφωρη και ότι υφίσταται άμεσος αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παραβάσεως αυτής και της ζημίας που υπέστησαν οι εν λόγω ιδιώτες (απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Kantarev, C-571/16, EU:C:2018:807, σκέψη 94 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

45 Από πάγια νομολογία προκύπτει επίσης ότι η εφαρμογή των προϋποθέσεων αυτών για τη θεμελίωση της ευθύνης των κρατών μελών για ζημίες που προκαλούνται σε ιδιώτες από παραβιάσεις του δικαίου της Ένωσης πρέπει, κατ' αρχήν, να διενεργείται από τα εθνικά δικαστήρια, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές που παρέχει το Δικαστήριο για τη θέση τους σε εφαρμογή (απόφαση της 4 Οκτωβρίου 2018, Kantarev, C-571/16, EU:C:2018:807, σκέψη 95 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

46 Εν προκειμένω, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, διατηρώντας τις προβλεπόμενες στο άρθρο 7 του HOAI υποχρεωτικές αμοιβές για τις υπηρεσίες σχεδιασμού των αρχιτεκτόνων και των μηχανικών, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 15, παράγραφος 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123 (πρβλ. απόφαση της 4ης Ιουλίου 2019, Επιτροπή κατά Γερμανίας, C-377/17, EU:C:2019:562), και ότι η διάταξη αυτή αντιτίθεται σε μια τέτοια εθνική κανονιστική ρύθμιση, καθόσον η εν λόγω ρύθμιση απαγορεύει να συμφωνείται, στις συμβάσεις που συνάπτονται με αρχιτέκτονες ή μηχανικούς, η καταβολή αμοιβών υπολειπόμενων των κατώτατων ορίων που καθορίζονται βάσει των υποχρεωτικών αμοιβών (πρβλ. διάταξη της 6ης Φεβρουαρίου 2020, hapeg dresden, C-137/18, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2020:84, σκέψη 21).

47 Από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει δε ότι παραβίαση του δικαίου της Ένωσης είναι κατάφωρη όταν συνεχίζεται παρά την έκδοση δικαστικής αποφάσεως διαπιστώνουσας την προσαπτόμενη παράβαση ή προδικαστικής αποφάσεως ή παρά την ύπαρξη παγιωμένης σχετικής νομολογίας του Δικαστηρίου, εκ των οποίων να προκύπτει ότι η επίμαχη συμπεριφορά

στοιχειοθετεί παράβαση (αποφάσεις της 5ης Μαρτίου 1996, Brasserie du pêcheur και Factortame, C-46/93 και C-48/93, EU:C:1996:79, σκέψη 57, και της 30ής Μαΐου 2017, Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου, C-45/15 P, EU:C:2017:402, σκέψη 31).

48 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι το δίκαιο της Ένωσης έχει την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται διαφοράς ανακύπτουσας αποκλειστικώς μεταξύ ιδιωτών δεν υποχρεούται, επί τη βάσει του εν λόγω δικαίου και μόνον, να αφήσει ανεφάρμοστη εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία καθορίζει, κατά παράβαση του άρθρου 15, παράγραφος 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123, κατώτατα όρια αμοιβών για τις υπηρεσίες αρχιτεκτόνων και μηχανικών επί ποινή ακυρότητας των συμβάσεων που παρεκκλίνουν από την εν λόγω κανονιστική ρύθμιση, υπό την επιφύλαξη πάντως, αφενός, της δυνατότητας του εθνικού δικαστηρίου να μην εφαρμόσει, στηριζόμενο στο εσωτερικό δίκαιο, την εν λόγω κανονιστική ρύθμιση στο πλαίσιο μιας τέτοιας διαφοράς και, αφετέρου, του δικαιώματος του διαδίκου που θίγεται από το γεγονός ότι το εθνικό δίκαιο δεν είναι σύμφωνο προς το δίκαιο της Ένωσης να αξιώσει αποκατάσταση της εντεύθεν ζημίας του.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

49 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 49 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία καθορίζει τα κατώτατα όρια αμοιβών για τις υπηρεσίες τις οποίες παρέχουν αρχιτέκτονες και μηχανικοί επί ποινή ακυρότητας των συμβάσεων που παρεκκλίνουν από την εν λόγω κανονιστική ρύθμιση.

50 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι οι διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ περί ελευθερίας εγκαταστάσεως, περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και περί ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων δεν έχουν, κατ' αρχήν, εφαρμογή σε καταστάσεις στις οποίες όλα τα σχετικά στοιχεία περιορίζονται στο εσωτερικό ενός και μόνον κράτους μέλους (απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2016, Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

51 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, η διαφορά της κύριας δίκης χαρακτηρίζεται από στοιχεία τα οποία περιορίζονται άπαντα στο εσωτερικό της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Πράγματι, από κανένα στοιχείο της δικογραφίας που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο δεν προκύπτει ότι διάδικος της κύριας δίκης είναι εγκατεστημένος εκτός του εδάφους της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας ή ότι οι επίμαχες στην κύρια δίκη παροχές πραγματοποιήθηκαν εκτός του εδάφους αυτού.

52 Συναφώς, επισημαίνεται ότι το Δικαστήριο, όταν εξετάζει προδικαστικό ερώτημα υποβληθέν από εθνικό δικαστήριο στο πλαίσιο υποθέσεως της οποίας όλα τα στοιχεία περιορίζονται στο εσωτερικό ενός μόνον κράτους μέλους, δεν μπορεί να θεωρεί, χωρίς το εθνικό δικαστήριο να του έχει παράσχει σχετική ένδειξη, ότι η αίτηση προδικαστικής ερμηνείας των σχετικών με τις θεμελιώδεις ελευθερίες διατάξεων της Συνθήκης ΛΕΕ είναι αναγκαία προκειμένου το εν λόγω δικαστήριο να επιλύσει την εκκρεμή ενώπιόν του διαφορά. Πράγματι, τα συγκεκριμένα στοιχεία βάσει των οποίων μπορεί να στοιχειοθετηθεί η σχέση μεταξύ του αντικειμένου ή των περιστάσεων ένδικης διαφοράς της οποίας όλα τα στοιχεία περιορίζονται στο εσωτερικό του οικείου κράτους μέλους και των άρθρων 49, 56 ή 63 ΣΛΕΕ πρέπει να προκύπτουν από την απόφαση περί παραπομπής (πρβλ. απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2016, Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, σκέψη 54).

53 Κατά συνέπεια, στο πλαίσιο καταστάσεως όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να επισημάνει στο Δικαστήριο, σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, τους λόγους για τους οποίους η ενώπιόν του εκκρεμής διαφορά, καίτοι αμιγώς εσωτερικής φύσεως, παρουσιάζει εντούτοις κάποιο συνδετικό στοιχείο με τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης περί θεμελιωδών ελευθεριών το οποίο καθιστά τη ζητούμενη προδικαστική ερμηνεία απαραίτητη για την επίλυση της διαφοράς (πρβλ. απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2016, Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, σκέψη 55).

54 Εν προκειμένω, δεδομένου ότι ουδεμία σχετική ένδειξη υπάρχει στην απόφαση περί παραπομπής, το παρόν ερώτημα δεν μπορεί να κριθεί παραδεκτό (πρβλ. αποφάσεις της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, Fremoluc, C-343/17, EU:C:2018:754, σκέψη 33, της 14ης Νοεμβρίου 2018, Memoria και Dall'Antonia, C-342/17, EU:C:2018:906, σκέψη 21, και της 24ης Οκτωβρίου 2019, Belgische Staat, C-469/18 και C-470/18, EU:C:2019:895, σκέψη 26).

55 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, διαπιστώνεται ότι το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο.

Επί των δικαστικών εξόδων

56 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαίνεται:

Το δίκαιο της Ένωσης έχει την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται διαφοράς ανακύπτουσας αποκλειστικώς μεταξύ ιδιωτών δεν υποχρεούται, επί τη βάσει του εν λόγω δικαίου και μόνον, να αφήσει ανεφάρμοστη εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία καθορίζει, κατά παράβαση του άρθρου 15, παράγραφος 1, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά, κατώτατα όρια αμοιβών για τις υπηρεσίες αρχιτεκτόνων και μηχανικών επί ποινή ακυρότητας των συμβάσεων που παρεκκλίνουν από την εν λόγω κανονιστική ρύθμιση, υπό την επιφύλαξη πάντως, αφενός, της δυνατότητας του εθνικού δικαστηρίου να μην εφαρμόσει, στηριζόμενο στο εσωτερικό δίκαιο, την εν λόγω κανονιστική ρύθμιση στο πλαίσιο μιας τέτοιας διαφοράς και, αφετέρου, του δικαιώματος του διαδίκου που θίγεται από το γεγονός ότι το εθνικό δίκαιο δεν είναι σύμφωνο προς το δίκαιο της Ένωσης να αξιώσει αποκατάσταση της εντεύθεν ζημίας του.

(υπογραφές)